

Dijital Hümanizm Çağında Sosyal Medyada Suç İsnadı, Suçsuzluk Karinesi Erozyonu ve Dijital Görünmezlik Kapsamında Lekelenmeme Hakkı

Ceren ÖZBEK¹

Özet

Dijital hümanizm, dijitalleşmenin her alanda insan merkezli bir yaklaşımla gerçekleşmesini hedeflemektedir. Sosyal medya, günümüzde bireylerin düşüncelerini geleneksel medyanın sınırlarına bağlı kalmadan paylaşabilmelerini sağlayarak toplumsal sorunlara ilişkin kamusal kaygıların ifadesi için kullanışlı bir alan haline gelse de ceza adaletinin sağlanması sürecinde şüpheliye veya sanığa ait doğru ve/veya yanlış bilgilerin sosyal medya platformlarında kontrolsüzce yayılabilmesi kişilerin henüz yargılama tamamlanmadan suçlu olduğu önyargısını oluşturabilmektedir. Kişinin toplum tarafından yargısız şekilde infaz edilmesinin yanı sıra, bireylerin dijital ortamda adeta etiketlenmesi, ilgili kişiler bakımından suçsuzluk karinesi erozyonuna sebebiyet verirken, bu durum aynı zamanda bireylerin lekelenme ve unutulma haklarını önemli derecede ihlal etmektedir. Bunun önlenmesi bakımından düşünülebilecek sosyal etkileşim alanlarının kısıtlanması ise, temel haklar ve özgürlükler kapsamında korunan haber alma ve ifade özgürlüğünün keyfi şekilde sınırlandırılması riskini de beraberinde getirmektedir. Bireylere sağlanan bu sanal ortamda, bireylerin mağdur edilmemesi için sosyal medya kullanıcılarının da hukuki ve etik il-

kelere riayet etmeleri zorunludur. Bu bildirinin amacı, ceza yargılamasına hâkim olan ilkelerden biri olan ve uluslararası normlar, içtihatlar ve iç hukuk düzenlemelerince korunan suçsuzluk karinesinin, sosyal medyada etkisini giderek kaybetmesinin bireyler için doğurabileceği sonuçları irdeleyerek dijital hümanizm ışığında hukuki çerçevesinin belirlenmesi gereken sosyal medya bakımından lekelenmeme hakkının taşıdığı önemi ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: dijital hümanizm, lekelenmeme hakkı, suçsuzluk karinesi, sosyal medya, dijital görünmezlik

I. Giriş

Günümüzde internetin yarattığı sınırsız bilgi ve erişim olanakları kitlelerin iletişim biçimlerinde değişikliklere yol açmıştır. Sosyal medya, günden güne daha da çekici bir hâl olarak kullanıcılarına kendi profilleri aracılığıyla hayatlarını, alışkanlıklarını, görüşlerini paylaşabildikleri bir iletişim ve ilişkiler ağı sunmaktadır.² Bu bağlamda “medya” artık sadece izleyici ya da okuyucunun *pasif konumda* olduğu ga-

¹ Av., LL.M., Eberhard Karls Tübingen Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, E-posta: ozbek.ceren@yahoo.com

² Frank R. REMMERTZ., “Aktuelle Entwicklungen im Social Media-Recht”, *MMR*, Cilt: 54 (2018), Sayı: 8, s. 507.

zete ve televizyon gibi daha geleneksel olarak tabir edilebilecek iletişim araçlarıyla sınırlı değildir.³ Gerçekten internet ve sosyal medya, kullanıcılarının artık doğrudan doğruya paylaşımlar yaparak bilgi yayan *dinamik aktörler* konumunda olduğu araçlardır.⁴ “We Are Social” şirketinin yrttğu çalışma kapsamında Türkiye’nin 2022 sosyal medya kullanımı verilerine göre ocak ayı itibariyle ülkemizde 68,90 milyon sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bu sayı, toplam nüfusun yüzde 80,8’ine tekabül etmektedir. Türkiye’deki sosyal medya kullanıcıları 2021 yılından beri 8,9 milyon (yüzde 14,8) artış göstermiştir. Bireylerin sosyal medyada harcadığı süre ise günlük 2 saat 59 dakika olmakla birlikte sosyal medyayı kullanma nedenlerinin başlıca sebebi arkadaşlar ve ailelerle bağlantıda kalmak iken, ikinci sebebinin ise haberleri okumak oluşturmaktadır.⁵

İnternetin bilgiye erişimi kolaylaştırmasının ötesinde, sosyal medya kişilerin seslerini daha büyük kitlelere

duyurabildikleri bir düşünce açıklama platformu haline gelmiştir.⁶ Hatta bu mecralar yoluyla herhangi bir suça karıştığı düşünülen kişilere kolayca herhangi bir delile dahi dayanmadan hukuka aykırı fiil isnadında bulunlabilmektedir. Günümüzde geleneksel medya organları ve gazeteciler de farklı görüşleri derlemek ve potansiyel haberleri tespit etmek için sosyal medyayı kullanmaktadır. Örneğin, birçok gazetecinin Twitter hesabı bulunması da sosyal medyayı görece kolay ve hızlı bir haber kaynağı haline getirmektedir.⁷ Ancak herkesin sosyal medya kullanıcısı olabilmesi zaman zaman kullanıcılar tarafından doğru veya yanlış olduğu araştırılmadan kamuoyu önünde tartışılan hukuka aykırı fiiller, o olay bakımından şüpheli veya sanık konumundaki kişilerin toplum önündeki şeref ve saygınlığını rencide edebilmektedir. Öte yandan sosyal medyanın dinamik karakteri nedeniyle bu platformlarda suç faaliyetlerinin rapor edilme şekli kamuoyunun suç sürecine ve adaletin tecellisine ilişkin algılarını da etkileyebilmektedir.⁸

3 Ramazan ÖZKEPİR & S. Zeki KOCAMAN & E. Hilmi KART, *Sosyal Medya ve Basın Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 797.

4 Bahar ATALAY, “Bilişim Suçları, İletişim ve Sosyal Medya”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 10 (2018), Sayı: 3, s. 13.

5 <https://datareportal.com/reports/digital-2022-turkey>, Son erişim tarihi: 22.03.2023.

6 Twitter hk. detaylı inceleme için bkz: Gwen BOUVIER & David MACHIN, “What Gets Lost in Twitter ‘Cancel Culture’ Hashtags?”, *Discourse & Society*, Cilt: 32 (2021), Sayı: 3, ss. 307–327.

7 Li ZENG ve diğerleri, “Detecting Journalism in the Age of Social Media: Three Experiments in Classifying Journalists on Twitter”, *ICWSM*, Cilt: 13 (2019), Sayı: 1, s. 548.

8 Lukas STRÖBEL, *Persönlichkeitsschutz von Strafttern im Internet*, Nomos, Baden Baden, 2016, s. 186.

Basın özgürlüğü çerçevesinde basın mensuplarının belirli şartlar altında hakkında haber yapılan kişinin kişilik hakları ile sınırlanan alanı aşmalarının hukuka uygun kabul edilebileceği görülmektedir. Bununla birlikte basın mensubu olarak nitelenemeyecek olan sosyal medya kullanıcıları tarafından sanık veya şüphelinin kişilik haklarının ihlal edilerek yargılama süreci henüz daha tamamlanmadan kamuoyu önünde suçlu şeklinde lanse edilmesi hukuka uygunluk hali olarak kabul edilen haber alma hakkının kullanılmasının sınırlarını aşabilecektir.⁹

Anayasa m. 15 uyarınca “...suçluluğu mahkeme kararı ile saptanuncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.” Ancak sosyal medya kullanıcılarının paylaşımlarında kişiler hakkında “katil”, “sapık”, “hırsız” gibi ifadeler kullanılması ve ses, görüntü vb. paylaşımlarda bulunulması devam eden muhakeme sürecini etkileyebileceği gibi ceza hukuku bakımından suç oluşturan bir fiil de oluşturabilecektir.¹⁰ Ancak bu sorumluluğun varlığını tespit etmek yapılan her paylaşım bakımından kolay olmayacaktır. Herhangi bir editoryal kontrolden geçmeyen bu paylaşımlar

suçsuzluk karinesinin giderek zayıflamasına ve günümüzde en çok tartışılan sorunlardan biri olan sosyal medyada dezenformasyonun körüklenmesine de sebep olabilecektir.

İşte bu sorunu ortadan kaldırmak yani teknolojinin insan hakları ve onuru bakımından ortaya çıkardığı sorunlara insan merkezli bir çözüm bulmak amacıyla bir grup akademisyen, politika yapıcı ve iş insanlarından oluşan bir topluluk Dijital Hümanizm Girişimi adı verilen ve teknoloji alanındaki gelişimin insan çıkarları merkezli kalmasını sağlamaya çalışan uluslararası bir işbirliği oluşturmuştur. Söz konusu platform daha sonra Viyana’da gerçekleştirilen bir forum sonrasında Mayıs 2019 tarihinde Dijital Hümanizm Hakkında Viyana Manifestosu’nu yayınlamıştır.¹¹ Bu manifesto mevcut ve gelecekteki teknolojik gelişmeler üzerinde düşünme ve harekete geçme çağrısı niteliği taşımaktadır.¹²

Söz konusu manifestonun temel ilkelerini şu şekilde ifade etmek mümkündür¹³:

- Dijital teknolojiler demokrasiyi ve kapsayıcılığı teşvik edecek şekilde

9 Gökhan TANERİ, “Sosyal Medyada Paylaşım Sorumluluğu”, *TAAD*, Cilt: 7 (2016), Sayı: 24 , s. 437.

10 Dilara YÜZER, “Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15 (2013, Basım Yılı: 2014), Sayı: 15, s. 1674.

11 <https://dighum.ec.tuwien.ac.at/>, Son erişim tarihi: 22.03.2023.

12 Viyana Dijital Hümanizm Manifestosu, <https://dighum.ec.tuwien.ac.at/dighum-manifesto/>, Son erişim tarihi: 22.03.2023.

13 <https://dighum.ec.tuwien.ac.at/dighum-manifesto/>, Son erişim tarihi: 22.03.2023.

tasarlanmalıdır. Bu mevcut eşitsizliklerin üstesinden gelmek ve toplumlarımızı daha kapsayıcı hale getirmek için dijital teknolojilerin özgürleştirici potansiyelini kullanmak için özel bir çaba gerektirecektir.

- Gizlilik ve ifade özgürlüğü demokrasi için temel değerlerdir ve faaliyetlerimizin merkezinde yer almalıdır. Bu nedenle, sosyal medya ve evrimii platformlar gibi yapıların, fikirlerin özgürce ifade edilmesine, bilgilerin yayılmasını ve gizliliğin korunmasını daha iyi sağlamak için değiştirilmesi gerekir.
- Geniş bir kamusal söylemi temel alan etkili düzenlemeler, kurallar ve yasalar oluşturulmalıdır. Yazılım programlarının ve algoritmaların tahmin doğruluğunu, adaletini ve eşitliliğini, hesap verebilirliğini ve şeffaflığını sağlamalıdır.
- Yasa koyucuların teknoloji tekellerine müdahale etmesi gereklidir. Bu bağlamda hkmetler tüm kararları piyasaya bırakmamalıdır.
- İnsan haklarını etkileme potansiyeline sahip bireysel veya kolektif kararlar, insanlar tarafından alınmaya devam etmelidir. Karar vericiler kararlarından sorumlu ve hesap verebilir olmalıdır. Otomatik karar verme sistemleri, insanların karar

verme sürecini yalnızca desteklemeli ve fakat onların yerini almamalıdır.

- Bu alandaki zorlukların üstesinden gelmenin n koşulu farklı disiplinleri bir araya getiren bilimsel yaklaşımlardır. Bilgisayar bilimi/bilişim gibi teknolojik disiplinler, sosyal bilimler, beşer bilimler diğer bilimlerle iş birliği yaparak bilgi birikimlerini bir araya getirmelidir.
- Üniversiteler, yeni bilgilerin üretildiği ve eleştirel düşüncelerin geliştirildiği yerlerdir. Bu nedenle özel bir sorumlulukları vardır ve bunun farkında olmaları gerekir. Üniversite ve sanayi araştırmacıları toplumun daha geniş bir kesimiyle açık bir şekilde ilişki kurmalı ve toplumun yaklaşımları üzerinde düşünmelidir. Bunun, yeni bilgi ve teknolojileri üretme pratiğine dahil edilmesi ve aynı zamanda düşünce ve bilim özgürlüğünün savunulması gerekir.
- Uygulayıcılar bilgi teknolojilerinin etkisine ilişkin ortak sorumluluklarını kabul etmelidir. Hiçbir teknolojinin tarafsız olmadığını anlamalı ve hem potansiyel faydaları hem de olası olumsuzlukları görmek için duyarlı hale gelmelidir.
- Beşer bilimler, sosyal bilimler ve mühendislik çalışmalarından gelen bilgileri birleştiren yeni eğitim

müfredatı için bir vizyona ihtiyaç vardır. Otomatik karar verme ve yapay zekâ çağında, yaratıcılık ve insani yönler dikkat, geleceğin mühendislerinin ve teknoloji uzmanlarının eğitimi için elzemdir.

- Bilgisayar bilimi/bilişim ve bunun toplumsal etkisine ilişkin eğitim mümkün olduğunca erken başlamalıdır. Öğrenciler, bilgi teknolojisi becerilerini söz konusu etik ve toplumsal sorunların farkındalığı ile birleştirmeyi öğrenmelidir.

Sosyal medyada linç ve damgalama kişilerin veya kurumların hem maddi hem de manevi zarar görmesine neden olabilecek devamlı ve sistematik negatif düşünce açıklamalarını ifade etmektedir. Kullanıcıların hedefi haline gelen birey toplumdan dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bir nevi kişiler dijital ortamda etiketlenerek, yaptığı yanlış ve haksız davranış nedeniyle yalnızlaştırılarak cezalandırılmaktadır.¹⁴ Her ne kadar toplumda büyük şok yaratabilen olaylar bakımından bu tepkiyi toplumsal vicdani kanaatin doğal bir neticesi olarak kabul edebilirsek bile bu

kontROLSÜZ paylaşım sağanağı kişilerin adil şekilde yargılanmasının önünde bir engel oluşturabilmektedir.¹⁵

Kişi hakkında isnat edilen suçlamanın mahkeme hükmüyle sabit kılınmadan önce sosyal medyada paylaşılması ve yorumlanması ceza muhakemesinin en önemli ilkelerinden biri olan suçsuzluk karinesinin sosyal medyadaki rolünü tekrar inceleme ihtiyacı doğurmuştur. Belirtmek gerekir ki, kişinin yargı ve devlet organları karşısında suçlu muamelesine tabi tutulmaması kadar, gündelik hayatında sosyal ilişkiler kurduğu, yaşam alanlarını paylaştığı kimseler tarafından da henüz yargılanmadan suçlu muamelesi görmemesi oldukça önemlidir.¹⁶ Sosyal medya çağında giderek artan bu görünmezlik talebi¹⁷ ile birlikte suçsuzluk karinesine paralel şekilde, kişinin toplum nezdinde saygınlığı ve onurunun zarar görmesini engelleyen lekelenmeye hakkının etkin bir şekilde korunması gereklilik arz etmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde sosyal medyanın karakteristik özellikleri çerçevesinde değişen gazetecilik anlayışı

14 İngilizcede “cancel culture” olarak bilinen ve son zamanlarda hakkında dünya çapında tartışmalar bulunan iptal kültürü de sosyal medya platformlarının geliştirdiği güçlü ve hatta hak ihlallerine sebebiyet verebilecek tehlikeli bir durumdur. İptal kültürü, toplumda olumsuz yankı uyandıran hadiselerde adı geçen bireylerden verilen desteğin toplu şekilde geri çekilmesi; kişinin tamamen dışlanması anlamına gelir. Detaylı inceleme için: Eve NG, *Cancel Culture: A Critical Analysis*, Palgrave Macmillian, New York, 2022.

15 Monika SIMMLER & Sine SELMAN, “«Shitstorms» als strafprozessuale Begleiterscheinung”, *forum-poenale*, Cilt (2018), Sayı: 5, s. 436.

16 YÜZER, 2014, s. 1673.

17 Cengiz GÜL & Rumeysa İSPİR, “Dijital Görünmezlik Hakları”, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, Cilt: 7 (2021), Sayı: 42, s. 1273.

ortaya konulacaktır. Devamında haberleşme özgürlüğünün sınırları içerisinde ceza muhakemesinin sağlıklı şekilde yürütülmesi için kabul edilen ilkelerin sosyal medyadaki paylaşımlar sonucunda ihlal edilebileceği hal-ler incelenecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise suç şüphesi altındaki kişilerin sosyal medyada damgalanmasının insan onurunun korunması bakımından sonuçları, bu doğrultuda suçsuzluk karinesinin zayıflaması endişesi ve bir dijital görünmezlik talebi olarak lekeleneme hakkının yeri değerlendirilecektir.

II. Sosyal Medyada Suç İsnadı

Bilginin paylaşımı konusunda evrensel bir standarda sahip olmayan sosyal medya hesaplarında her kullanıcı tanık olduğu herhangi bir haksızlığı duyurabilmektedir. Bu sayede her kullanıcının adeta birer gazeteci haline dönüştüğü söylenebilecektir.¹⁸ Ancak kullanıcılar tarafından yapılan paylaşımların herhangi bir redaksiyondan yoksun olması nedeniyle bu kanallar

aracılığıyla yayılan haberlerin güvenilirliği ise sorunlu hale gelebilecektir. Nitekim animasyon, illüstrasyon, montaj, canlandırma, dijital oyunlarla üretilmiş fotoğraf ve görsellerde yansıtılan gerçeklik kolayca deforme edilerek bu paylaşımlardaki haberlere sosyal medya kullanıcıları tarafından ekleme, çıkarma, kolaj veya montaj yapılabilmektedir.¹⁹ Bilgilerin bu şekilde kolayca çarpıtılabilmesi, sahte haberlerin sanal ortamda hızlı şekilde yayılabilmesi, gerçeğe ulaşmanın önünün kapanmasına yol açarak sosyal medyada yalan ya da yanlış adli haberlerin yayılması bakımından bir dezenformasyon riskini de beraberinde getirmektedir.²⁰

A. Değişen Gazetecilik ve Terminolojik Sınıflandırma Sorunu

Bireylerin haber alma özgürlüğü işleyen bir demokrasinin vazgeçilmez bir unsurudur. Ceza yargılamalarının aleniyeti, amaçlanan işlemlerin kanuna uygun yapılmasının denetlenebilmesi işlevine ek olarak, toplumun

18 Yurttaş gazeteciliği, haberleri halka yakındır ve aynı zamanda bağımsızdır. Yenilikçi sunum biçimleriyle siyasi söylemi canlandırmaya ve çözüm odaklıdır. Alman literatüründe farklı katılımcıların katkı sağlayabildiği katılımcı gazetecilik anlayışı için bkz: Sven ENGESSER, *Die Qualität des Partizipativen Journalismus im Web*, Springer, Wiesbaden, 2013, s. 31 vd.

19 Sonja GEIRING, *Risiken von Social Media und User Generated Content Social Media Stalking und Mobbing sowie datenschutzrechtliche Fragestellungen*, Peter Lang, Frankfurt, 2017, s.29.

20 Türk Dil Kurumu'na göre "bilgi çarpıtma" şeklinde ifade edilen dezenformasyon, yanlış bir haber ile bireyi, toplumu, devleti yıpratmak amacıyla bilgi yayma anlamına gelmektedir. Yalan haberler dezenformasyonun kaynağını oluşturmaktadır. Bkz: Ahmet Taha GEDİKLİ, "Karşılaştırmalı Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının Önlenmesi", *Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt: 2 (2020), Sayı: 2, ss. 224, 225; Serena GIUSTI & Elisa PIRAS, "In search of paradigms: Disinformation, fake news, and post-truth politics, Democracy and Fake News", *Democracy and Fake News Information Manipulation and Post-Truth Politics* (Derleyenler: Serena GIUSTI & Elisa PIRAS), Routledge, New York, 2020, s. 3.

özgürce fikir üretebilmek için ihtiyacı olan bilgiye sahip olmasını karşılamaya hizmet eder.²¹

Gazetecilik mesleğinin icrası gazeteciye belirli haklar vermiş olduğu gibi gazeteciler bir haberi yaparken gazetecilik mesleğinin gerektirdiği sorumluluklar çerçevesinde hareket etmelidirler.²² Bu nedenle medya organları genellikle bir şüpheyi anonimleştirilmiş şekilde haberleştirmeyi tercih ederler. Özellikle politikacı, milletvekili, devlet memuru, sanatçılar gibi kamuoyu önünde belirli bir önemi haiz olan kişilerin şüpheli veya sanık olmasının yanında suçun ağırlığına göre de olayların haber niteliği artabilmektedir. Bu hallerde artık şüphelinin ya da sanığın adı veya fotoğrafı yayınlanabilir ya da kişi haberin veriliş şekline dolaylı teşhis edilebilir hale gelebilir. Bu durumda da artık kişinin özel alanına yapılan bir müdahaleden bahsedilecektir.²³

Bireylerin haber alma özgürlüğü, beraberinde güncel haberlere ulaşma hakkını getiriyor olmakla birlikte bu durum, içinde bir suç şüphesinin yer aldığı olaylar ve güncel davalara ilişkin gelişmelerin belirli kriterler çer-

çevesinde kamuoyu ile paylaşılmasını da zorunlu kılmaktadır. Bilinmesinde kamu yararının olduğu kabul edilen haberler kişilik haklarının sınırlanmasına sebep olabilir ve bu durumlarda haberleşme özgürlüğü bir hukuka uygunluk sebebidir. Yürütülen bir soruşturma ve kovuşturma hakkında yapılan haber kamuoyunun ilgisine sunulurken henüz hakkında bir hüküm verilmemiş kişinin toplumdaki saygınlığının zedelenmemesi için gazetecilerin haber yayınlanmadan önce bir değerlendirme yapmaları gerekir. İşte haber yapılırken dikkate alınması gereken ilkeler gazetecilerin özen yükümlülüğü (İngilizcede ise “duty of care”, Almancada “Sorgfaltspflicht”) olarak adlandırılır.²⁴ Ceza adaletinin işleyişi ile ilgili olarak verilen haberlerin gerçeğe uygun ve güncel olması, haberin verilmesinde toplumsal yarar ve ilginin bulunması aynı zamanda haberde konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık bulunması gereklidir.²⁵ Bunun yanı sıra soruşturma aşamasında suçlamanın niteliği ve ciddiyeti, soruşturmanın durumu, tutuklama şartları gibi kriterler de önem arz eder.²⁶ Nitekim basının icra ettiği görevler ve basın

21 Kerstin LIESEM, “Die Verdachtsberichterstattung im Spannungsverhältnis zwischen Pressefreiheit und Persönlichkeitsschutz”, *Freiheit und Journalismus* (Derleyenler: Andrea CZEPEK & Melanie HELLWIG & Beate ILLG & Eva NOWAK), Nomos, Baden Baden, 2018, s. 110.

22 YÜZER, 2014, s. 1674.

23 LIESEM, 2018, s.112.

24 Alexander MOLLE, “Die Verdachtsberichterstattung”, *ZUM*, Cilt: 54 (2010), Sayı: 4, s. 332.

25 LIESEM, 2018, s. 113; YÜZER, 2014, s. 1668.

26 YÜZER, 2014, s. 1671.

açıklamaları bu ölçütlere uyulduğu takdirde Anayasa tarafından korunan haber alma hakkı kapsamında hukuka uygun sayılacaktır. Yayınlanan haberin konusu olan ilgili kişiinin itibarına verdiği zarar ne kadar ciddi ve kalıcı olursa, zen yükümlülüğünün standartları da o kadar yüksek olmalıdır.²⁷ Burada aslen gazeteci kamu yararı ile suçlanan kişiinin kişilik hakları arasında bir denge kurmak zorundadır.

Adliyeye ilişkin haberler habercilikte, üçüncü sayfa haberleri olarak adlandırılan, adını gazetelerin üçüncü sayfasında yayınlanan ve ağırlıklı olarak, kaza, yangın, gasp, darp, cinsel şiddet, yaralama, öldürme gibi adli olayları anlatan haberlere verilen addır.²⁸ Ancak hukuk terminolojisinde bu haberler için bir terim belirlenmemiştir. Bu eksiklik sebebiyle her ne kadar “adliyeye ilişkin haberler”, “adli haberler”, “suç haberleri” gibi birçok farklı şekilde ifade edilmeye çalışılsa da Anayasa tarafından korunan haberleşme hakkı kapsamında izin verilen bu “nc sayfa haberlerinin” sınırının belirlenebilmesi adına bir terminoloji sorunu olduğu tespiti yapılmalıdır.

Sosyal medyanın kişileri habere ulaştırma konusundaki rolünün artma-

sıyla birlikte bu durum daha da belirsiz hale gelmektedir. Doğruluğu ve kaynağı her zaman belirlenemeyen sosyal medyada yapılan paylaşımlar aracılığıyla yapılan suç isnadının gazetecilik kapsamında bir faaliyet olup olmayacağı tartışmalı hale gelmektedir. Bu durumun ceza muhakemesinin ilkeleri ve kişilik hakları bakımından yaratabileceği sorunları daha iyi anlayabilmek için öncelikle sosyal medyanın özellikleri incelenmelidir.

B. Sosyal Medyanın Karakteristik zellikleri

Günümüz bilgi çağında bilgi aktarımı için kitle iletişim araçlarının yanı sıra sosyal medya sayesinde kolayca üstü örtülen durumlar dahi kamuoyu tarafından bilinir ve konuşulur hale gelmiştir. Bu bir yandan teknolojik ilerlemenin mantıksal bir sonucudur, diğer yandan da toplumun değişen kamusal alan anlayışından kaynaklanmaktadır. Sosyal medya çağında kamusal alanın sınırları giderek genişlemektedir. Bu alan artık bireyin kişisel varlığını gerektirmemekte ve dolayısıyla insanların bilgi alışverişinde bulunmaya yönelik ihtiyacı zaman ve mekna bağlı kalmadan karşılanmaktadır.²⁹

27 MOLLE, 2010, s. 333.

28 Necla MORA, “nc Sayfada Türk Toplumı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5 (2008), Sayı: 2, s. 8.

29 Ralf HOHLFELD & Alexander GODULLA & Rosanna PLANER, “Das Phnomen Social Media”, *Rechtshandbuch Social Media* (Derleyenler: Gerrit HORNUNG & Ralf MÜLLER-TERPITZ), Springer, Berlin-Heidelberg, 2021, ss. 14, 15.

Anlık sosyal medya paylaşımları haber muhabirleri tarafından da birer haber kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır.³⁰ Sosyal medyanın dinamikleri özellikle şiddet içeren suçlar ve doğal afetler gibi toplumda infial yaratan olaylar sırasında belirginleşmektedir. Örneğin, Twitter, geleneksel medya organlarının güvenilirliğinin sarsıldığı veya rejimlerin internet sitelerine erişimi kısıtladığı kriz zamanlarında bilgiye erişim için güçlü bir araç haline gelmiştir.

Web 2.0 olarak adlandırılan yeni bir çağa girildikten sonra, internetin bir platform olarak kabul edilmesiy-le bilgisayar endüstrisinde bir devrim gerçekleşmiştir ve internetin kullanıcılarına sundukları da bu eksende değişikliğe uğramıştır.³¹ Günümüzdeki dijitalleşme eğilimi ile üretim ve dağıtım maliyetleri yüksek olan fiziksel dağıtım yöntemlerine tabi eski medyanın yanı sıra düşük fiziksel üretim ve dağıtım maliyetlerine sahip olan “*dijital medya*” ya da bir başka deyişle “*yeni medya*” kavramı ortaya çıkmıştır. Özellikle medyanın değişen koşullarda neden “yeni” sıfatına ihtiyaç duyduğu da tartışılabilir. Bu ifade somut ya da soyut bir şeye verilen ve kalıcılığı olan bir isim değil, onun niteleyen bir sıfat olmasından dolayı önüne gelen

kavramın değiştiğini anlatsa da aslında “*medya*” kavramı özünde değişmemiştir. Bunun yanı sıra kimi iletişim bilimciler yeni medya kavramında kullanılan “yeni” ifadesinin aslında bir sıfat olmaktan çok her şeyin daha yenilikçi ve ilerici olduğuyla ilgili bir ideolojiye dayandığını ifade etmişlerdir.³²

Kişiler artık daha küçük ölçekli organizasyonlar aracılığıyla kolay üretilen bu içeriklere, aynı zamanda daha hızlı erişebilir hale gelmişlerdir. *Facebook*, *Instagram*, *Twitter*, *LinkedIn*, *YouTube* gibi popüler iletişim ağlarını oluşturan sosyal medya platformları; herkesin yayıncılık yapabilmesini sağlayan bloglar, podcastler, videolar; kullanıcılar tarafından düzenlenip bilgi alışverişi için kullanılabilen *wikiler* (İng. Wikis, Hawaii dilindeki hızlı kelimesinden türetilmiştir) ve forumlar; *WhatsApp* gibi anlık çevrimiçi mesajlaşma uygulamaları bu dönemin kullanıcılarına sunduğu dijital imkanlardır. Bu iletişim kanallarının ortak yönü kullanıcılara çevrimiçi bir ağa, diğer bir deyişle internete, bağlı ve etkileşime açık bir ortam sağlamalarıdır. Ancak çalışmanın konusu dijitalleşen dünyada adli haberlerin en hızlı yayılma alanlarından biri olan sosyal medya platformları ile sınırlandırılmıştır.

30 ENGESSER, 2013, ss. 49, 50.

31 George ZARKADAKIS, The Internet Is Dead: Long Live the Internet, Perspectives on Digital Humanism (Derleyenler: Werthner HANNES ve diğerleri), https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-86144-5_7, Son erişim tarihi: 14.06.2023, s. 47.

32 Wendy H. K.CHUN & Thomas KEENAN, *New Media, Old Media A History and Theory Reader*, Routledge, New York, 2006, s. 3

Sosyal ağlarda ilişki kurma biçimleri, iletişim (birbirini anlama amacına hizmet eden içeriği kavrama süreci), etkileşim (kullanıcılar arasında ilişkiye girme), katılım (iletişimi baŐlatma ve buna tepkiden verme) ve iş birliği (bir sosyal anlam yaratma amacı) olarak sınıflandırılabilir.³³ Ancak bu iletişim kanallarını diğer yeni medya araçlarından ayıran temel özellik bu paylaşım platformlarının bir “ağ etkisini” (İng. “network effect”, Alm. “Netzwerkeffekt”) haiz olmasıdır.³⁴ Bu platformlarda baŐarılı olmanın kurallarının baŐında sürekli daha fazla insana ulaŐmak bulunmaktadır. Örneğin, yeni medya ürünü olan bir blog sayfasının bir okuyucusu veya bir milyon okuyucusu olmasının onun öz değerine katkısı sınırlıdır. Öte yandan, Twitter gibi bir sosyal ağda yer alan bir hesabı bu blog sayfasından ayıran ise bu hesabın içeriğini yayan ve yayılmasına katkıda bulunan kişilerin sayısının çoğalması, değerinin katlanmasıdır. Ağlar zerindeki her yeni paylaşım ile birlikte bir bütün olarak bu ağın değeri artmakta, böylelikle internet adeta yeni bir topluluk haline gelmektedir.³⁵

Diğer bir yandan bu iletişim ağları çoğu zaman ücretsiz ve herkese açıktır. Kullanıcı olmak isteyen her kimse belirli kişisel bilgilerini paylaŐarak, hatta bazı hallerde anonim dahi kalarak kısa sürede kolayca bir hesap açabilmektedir. Herhangi bir internet kullanıcısı tarafından oluŐturulabilen tüm medya web içeriği, toplu bir terim olarak “*kullanıcı tarafından oluşturulan içerik*” (İng. user generated content) Şeklinde tanımlanır. Bu hukuki bir terim olmamakla birlikte iletişim, medya ve ekonomi literatüründe farklı Őekillerde tanımlanabilmektedir. İnternet aracılığıyla kamunun eriŐimine sunulan bu içeriği geleneksel medyadan ayıran en önemli unsur bu paylaşımların herhangi bir editoryal incelemeden muaf olmasıdır.³⁶

Son zamanlarda sosyal medyada yapılan paylaşımlar kapsamında tartışmalı hale gelen bir diğer konu ise dezenformasyon olarak adlandırılan yanlış veya doğruluğu kesin olarak bilinmeyen ve kasıtlı olarak yayılan bilgi paylaŐımlarıdır. Bu platformlara artan talep ile birlikte haber ile yorum ve görüŐ ayrımı arasındaki fark giderek ayırt edilemez hale gelmeye başlamış olup,

33 HOHLFELD & GODULLA & PLANER, 2021, s. 14.

34 HOHLFELD & GODULLA & PLANER, 2021, s. 17.

35 HOHLFELD & GODULLA & PLANER, 2021, s. 13.

36 Sosyal medyada kullanıcıların neler paylaŐılabileceęi belirli etik kurallar ve platform kullanım ilkele-ri belirlendikten sonra kullanıcıların inisiyatifine bırakılmıŐtır. Ancak telif hakkı ihlali, nefret söylemi, terör propagandası içeren paylaşımlar bakımından sosyal medya Őirketlerinin bu platformlarda paylaşılan içerikleri denetlenmekle yükümlülüğü bulunmaktadır. Bkz: Robert ESSER, “Strafrechtliche Aspekte der Social Media”, *Rechtshandbuch Social Media* (Derleyenler: Gerrit HORNING & Ralf MÜLLER-TERPITZ), Springer, Berlin-Heidelberg, 2021, s. 387.

okurun ve izleyicinin neyin haber, neyin yorum olduğunu kolayca seçebilmesi zorlaşmıştır.³⁷

Sosyal medyanın bu özellikleri dikkate alınıp “geleneksel gazetecilik” ve “internet haberciliği” birbiri ile karşılaştırıldığında, sosyal medyanın araç olarak çok daha geniş imkanlar sunduğu ortadadır. Buna ek olarak toplumun sadece pasif olarak haber içeriğini okumasını değil, görmesini, duymasını hatta interaktif şekilde habere yorum yaparak katılmasını da mümkün kılmaktadır. Yani geleneksel haberciliğin aksine haberlere ilişkin geri bildirimler anlık olarak iletilebilirken bu sayede haberciliğin hızı artmıştır. Geçmiş haber paylaşımlarına erişilebilirlik artık sadece belirli bir zaman aralığıyla sınırlı kalmamaktadır.³⁸ Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davası sürecinde olaya ilişkin sosyal medyada hızlı şekilde kulaktan kulağa yayılabilen paylaşımlar telafisi güç zararlar doğurabilecek hak ihlallerine sebebiyet verebilecektir.

III. Haberleşme Özgürlüğünün Sınırları

Suç şüphesinin derecesine bağlı olarak artabilecek aleniyet, özellikle suçluluğun ispatının zor olduğu du-

rumlarda kamu yararı olsa bile hukukun üstünlüğü ve temel haklar kapsamında belirleyici sınırlara tabidir.

A. Çatışan İki Değer Olarak Haber Alma Hakkı ve Kişilik Hakları

Kişilik hakkının bir tezahürü olarak kişinin mahremiyetinin korunması, aynı zamanda bireyin kendini tasvir etmesinin korunmasını da içerir. Bu varyantta, genel kişilik hakkı özellikle kişisel yaşam ve karakter imajının sunumu üzerinde kendi kaderini tayin etme hakkının korunması olarak işlev görür. Birey sadece kendisini kamuya nasıl sunmak istediğine karar verme hakkına değil, aynı zamanda kişisel gerçeklerin ne zaman ve hangi sınırlar dahilinde açıklanacağına da kendisi karar verme hakkına sahiptir.³⁹ Kişinin dokunulmaz ve son derece gizli alanı diğer tüm menfaatlerden önceliklidir ve bu bağlamda bilgi edinme konusundaki kamu menfaatinin de önüne geçer.

Bilindiği üzere hayat alanı hayatın genel alanı ve özel alanı şeklinde ikiye ayrılmakta hayatın özel alanı ise özel hayat ve hayatın gizli alanından oluşmaktadır. Hayatın genel alanı, kişinin kamuya açık olan ve herkes ile

37 Konu hk. detaylı inceleme için bkz: Shu KAI ve diğerleri, “Combating disinformation in a social media age”, *WIREs Data Mining and Knowledge Discovery*, Cilt: 10 (2020), Sayı: 6.

38 ÖZKEPİR & KOCAMAN & KART, 2020, ss. 796, 797.

39 Marco MANSDÖRFER, “Das Recht des Beschuldigten auf Selbstdarstellung im Ermittlungsverfahren”, *ZStW*, Cilt 123 (2011), Sayı 3, ss. 570, 571.

paylaştığı alanı, özel hayat alanı kişinin sadece belli kişilerle paylaştığı bir alanı ifade ederken hayatın gizli alanı ise kişinin sadece kendisi ya da yakın gördüğü birkaç kişi ile paylaştığı alanı ifade eder.⁴⁰

Bu çerçevede kural olarak, bir kişinin dış dünyadaki davranışlarıyla ilgili olan eylemler dokunulmaz olan özel hayat alanına dahil değildir. Bu bakımdan, şüphelinin/sanığın toplumun bir üyesi olarak, kişisel gelişimin en başından itibaren sosyal toplumla temas halinde gerçekleştiği bir alan olan bu alanda belirli bilgilerin ifşa edilmesine katlanması gerekir.⁴¹ Birey kendi davranışlarının geniş bir kamuoyu tarafından gözlemlenmesine ve faaliyetlerinin dış dünya üzerindeki etkileri nedeniyle eleştirilmeye kendini hazırlamalıdır.

O halde cezai soruşturma ve kovuşturmalarla ilgili haber yapılması durumunda, ilgili kişinin “kendi yaşamını veya yaşamındaki belirli olayları kamuya sunup sunamayacağını ve ne ölçüde sunabileceğini belirleme” hakkı etkilenir.⁴² Bununla birlikte, koruma, sanığın kamuoyunda yalnızca öznel

olarak algıladığı (arzu ettiği) kendi imajına uygun olarak tasvir edilmeyi talep edebileceği kadar ileri gidemez. Yargıtay’ın yerleşik uygulamasına göre basın özgürlüğü ile kişilik hakkının karşı karşıya geldiği durumlarda, hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması beklenilemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının hukuka uygun olduğunu kabul etmek gerekir. Ceza yargılaması ya da yargılamadan etkilenen kişiler artık kamuoyunda özel bir yere sahip olsa da bu halde kamunun bilgi sahibi olmasında menfaatinin bulunup bulunmadığına ve/veya ifşa edilen bilginin niteliksel önemine de bakılmalıdır. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır.⁴³

Alman Anayasa Mahkemesi tarafından verilen Lebach kararında (henüz) hüküm giymemiş sanık, hakkında, bilgi edinme hakkının “bu amaç için alışlagelmiş araçlarla” tatmin edilmesini kabul etmelidir.⁴⁴ Bununla birlikte, Frankfurt Yüksek Bölge Mah-

40 Yeşim ÇELİK, “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı”, *TAAD*, Cilt: 8 (2017), Sayı: 32, ss. 392, 393.

41 Benjamin KORTE, *Praxis des Presserechts*, C.H. Beck, München, 2014, ss. 55, 56.

42 Pınar Bahar DOĞAN, “Çatışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt: 72 (2014), Sayı: 4, s. 485 vd.; MANSDÖRFER, 2011, s. 571 vd.

43 Yargıtay 4. HD. T. 07.02.2012, E. 2012/928, K. 2012/1563; Yargıtay 4. CD T. 23.03.2009, E. 2008/9869, K. 2009/4275.

44 Almanya Anayasa Mahkemesinin 05.06.1973 tarihli Lebach Kararı, (Karar No: 1 BvR 536/72 (BVerfGE 35, 202 ff.))

kemesi'nin 1979 tarihli bir kararına göre, basının bir şüpheliyi daha soruşturma aşamasında fail olarak adlandırmasına bazı durumlarda izin verilmiştir.⁴⁵ Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırılması, kamu yararı açısından önemli olan ciddi bir suç işlendiğine dair büyük bir şüpheye yol açmışsa ve suçlamaların doğruluğu ikna edici ise;

- Olayın koşullarının ilgili kişinin fail olarak açıkça ihbar edilmesini gerektirmesi ve yayınlanan metinden henüz bir mahkeme kararı olmadığına anlaşılması halinde.

Bu karar, hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) hem de Alman Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenen suçsuzluk karinesini göz ardı etmektedir. Her şeyden önce, suç isnadının vahameti daha soruşturma aşamasında fail olarak tanımlanmayı haklı gösteremez. Çünkü tam da bu durum şüphelinin ciddi bir şekilde damgalanması tehlikesine neden olabilir.⁴⁶ Bu çerçevede şüpheli hakkında izin verilen teşhir edici habercilik bakımından suç şüphesi hakkında "izin verilen" habercilik ile suçlu hakkında "önyargılı" habercilik arasındaki kesin ayrıma riayet etmelidir.

Haberleşmenin artık fazlasıyla sosyal medya üzerinden yürümeye başlamasıyla çatışan haklar değişmeye başlamış olsa da çatışan haklar tartışması devam etmektedir. Sosyal medyada gerçekleşen iletişim gazete, radyo, televizyon gibi geleneksel kitle iletişim araçlarının aksine doğrusal şekilde gerçekleşmediğinden burada gerçekleşen iletişimin basın özgürlüğü kapsamında haber, düşünce ve bilgilere ulaşma hakkı çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalıdır. Kitle iletişimi artık klasik yayın yöntemi olan yazılı basını da kapsayan ve fakat radyo, televizyon, sinema ve internet gibi modern yayın araçlarını da içine alan geniş bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle "basın özgürlüğü" kavramı da yerini "*haberleşme ve iletişim özgürlüğü*" kavramına bırakmaya başlamıştır.⁴⁷ İletişim özgürlüğü ise, kaynağını düşünceyi açıklama özgürlüğünden alır. Bu özgürlük, bireyin özgürce ve hiçbir engelle karşılaşmaksızın bilgi edinebilmesini, haber alabilmesini ve bu hususta tüm iletişim araçlarından yararlanabilmesini gerektirir. Böylece iletişim araçlarını, düşünceleri paylaşmak ve yaymakta özgürce kullanarak kişileri bilgilendirmek ve iletişim araç-

45 Frankfurt Yüksek Bölge Mahkemesinin 06.09.1979 tarihli Kararı, (Karar No: OLG Frankfurt - 16 U 75/79)

46 Frank SALIGER, "Aushöhlung der Unschuldsvermutung durch gezielte Öffentlichkeit?", *Kritik*, Cilt: 96 (2013), Sayı: 3, s. 180.

47 ÖZKEPİR & KOCAMAN & KART, 2020, s. 92 vd.

larının verdikleri bilgileri edinmek imknı, iletişim özgürlüğünün bir gereği olarak ortaya çıkar.⁴⁸

Basın hukuku yıllar içerisinde büyük bir gelişme göstermiş olmasına rağmen, radyo, televizyon ve internet konusunda aynı gelişmeyi gösteren müstakil bir hukuk dalının ortaya çıktığını söyleyebilmek mümkün değildir. Teknolojik gelişimin ürünü olan yeni iletişim araçlarının sahip olduğu düşünceyi açıklama özgürlüğü ile basın özgürlüğü kavramının birebir örtüştüğünü söylemek de mümkün değildir.⁴⁹ Bu sebeple, kitle iletişim araçlarının birçoğu, farklı hukuki rejimlere tabi tutulmuş ve basın özgürlüğünden ayrı olarak tanımlanmış ve düzenlenmiştir. şunu da belirtmek gerekir ki, teknolojik gelişmeye paralel olarak ortaya çıkan yeni kitle iletişim araçlarının hepsinin “basın” kavramı altında isimlendirilmesi, basını ve basın özgürlüğünü belirsizleştiren bir durum olur ve bu özgürlüğü ilkelerinin ortaya koyulmasını da zorlaştır.⁵⁰ Bu sebeple de çoğunlukla basın özgürlüğü kavramını, yazılı eserlerle sınırlı olarak kullanma eğilimi yaygındır. Sosyal medyada gerçekleşen iletişimin ifade özgürlüğü kapsamında kabul edilmesi halinde ise

artık kişilik hakları ile atışması halinde sınırlandırılması ve iki temel hak arasındaki dengenin bulunması farklı şartlara tabi olacaktır.

B. Sosyal Medyada Yer Alan Adli Haberlerin Ceza Muhakemesi İlkeleri ile İlişkisi ve Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkı da dahil olmak üzere soruşturma evresinden başlayarak suç şüphesi altında bulunan kişiye sağlanan haklar ceza muhakemesinin temel ilkeleriyle doğrudan ya da dolaylı şekilde bağlantılıdır. Sıralamak gerekirse, ceza muhakemesinin kamusalığı ilkesi; soruşturmanın ve kamu davasının kanuniliği ilkesi; suçsuzluk karinesinden yararlanma-lekeleneme ilkesi; şüpheden sanık yararlanır ilkesi; yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi; doğal hâkim ilkesi, çelişmeli muhakeme ilkesi; davasız yargılama olmaz ilkesi ceza muhakemesinin tüm evre ve devreleri bakımından anlam ifade eden önemli ilkelere dir.⁵¹

Kişi bir hukuka aykırı fiil ile suçlandığında adil şekilde yargılanıp bu

48 Abdi ERKAL, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yeni Medyada İfade zgrlğ İçtihadı”, *Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar*, Cilt: 5 (2021), Sayı: 18, ss. 308, 309.

49 Till KÖSTLER, *Meinungsfreiheit in sozialen Netzwerken und das Netzwerkdurchsetzungsgesetz*, DEGRUYTER, Berlin–Boston, 2022, ss. 7, 11.

50 ÖZKEPİR & KOCAMAN & KART, 2020, s. 47 vd.

51 Tuğba BAYRAKTAR & Nuran KOYUNCU, “Adil Yargılanma Hakkı”, *ICPESS*, Cilt: 2 (19-22 Mayıs 2017), s. 166 vd.

suçlamadan aklanma hakkına sahiptir. Bu nedenle suçsuzluk karinesi bir yandan sanığı haksız suçlamalardan korurken, diğer yandan da adil bir yargılamayı güvence altına alır.⁵² Aslen, adil yargılanma hem bir hak hem de ceza muhakemesine hâkim bir ilke olarak kabul edilir. Davanın bağımsız ve tarafsız, yasayla kurulan, mahkeme önünde, makul sürede ve açık duruşmada görülmesini gerektirir.⁵³ Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin iç hukuk kuralı haline gelmesiyle birlikte bizim hukukumuzun da bir parçası olmuş ve anayasada doğrudan düzenlemiştir. AİHM istikrarlı içtihatlarıyla adil yargılanma kavramının kapsamı sürekli genişletmektedir. Mahkeme bu kavramın muhakeme bakımından “ideal koşulları oluşturma zorunluluğu” olarak algılanması gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda ceza ve ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden ortaya çıkan unsurları da kapsayan genel (torba) bir hak olduğunu söylemiş-

tir. AİHS her ne kadar adil yargılama hakkı bakımından sadece kovuşturma evresini düzenlemiş gibi görünse de bu hak soruşturma evresinde de geçerlidir.⁵⁴ Bu çerçevede, alenilik, hâkimin bağımsızlığı ve tarafsızlığı gibi muhakeme ilkeleri de adil yargılanma hakkı ile çok sıkı bir ilişki içindedir.⁵⁵ Kamuoyunun ceza muhakemesi sürecinden direkt olarak haberdar olmasını sağlayan kovuşturma evresindeki aleniyet ilkesi adil yargılama bakımından adeta bir denetim mekanizması oluşturmaktadır.

Her ne kadar çalışmanın konusu sosyal medyada suçsuzluk karinesinin rolü ve dijital dünyada lekelenmeme hakkının önemi çerçevesinde sınırlanmış olsa da sosyal medyada yer alan haberler dolaylı veya doğrudan şekilde belirli ceza muhakemesi ilkelerini ihlal edebilmektedir. Suçsuzluk karinesinin aslında ceza muhakemesi sürecinde şüpheli ve sanığa koruma sağladığı kabul edilen ilkeler için bir

52 LIESEM, 2018, s. 117.

53 Bu hakkın temeli Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenmiş olan hak arama hürriyetine dayanır. Sanığın isnadı öğrenme, savunma hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olma, kendini savunma veya müdafii yardımından yararlanma gibi hakları da adil yargılanmanın unsurlarındandır. Bkz: BAYRAKTAR & KOYUNCU, 2017, s. 168.

54 Esra BAHAR, “Türkiye Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı”, *Adalet Dergisi*, Cilt: 1 (2022), Sayı: 68, s. 268.

55 Adil yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin iç hukuk kuralı haline gelmesiyle birlikte de bizim hukukumuzun bir parçası olmuş ve anayasada doğrudan bahsedilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin devamlı içtihatlarıyla adil yargılanma kavramının kapsamı sürekli genişletilmektedir. Mahkeme bu kavramın muhakeme bakımından “ideal koşulları oluşturma zorunluluğu” olarak algılanması gerektiğini belirtmiştir. Bu kapsamda ceza ve ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden ortaya çıkan unsurları da kapsayan genel (torba) bir hak olduğunu söylemiştir. Bkz: Veli Özer ÖZBEK & Koray DOĞAN & Pınar BACAĞSIZ, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 88.

ıkış noktası olarak kabul edilmesi gereklidir. şüpheliyi veya sanığı muhakeme sürecinin en başından itibaren korumaya değer görmeyerek bir suçlu olarak kabul etseydik bir yargılama olmasına zaten gerek olmazdı. Çalışmanın bu bölümünde sosyal medyada yayılan adli haberler dolayısıyla etkilenebilecek ceza muhakemesi ilkeleri değerlendirilecektir.

1. Soruşturmanın Gizliliği İlkesi

Kovuşturma aşamasında; aleniyet ilke, gizlilik ise istisnadır.⁵⁶ Ancak mahkeme sürecine henüz başlamadan kapsamlı bir soruşturma yürütülebilmesi için soruşturmanın gizliliği ilkesi kabul edilmiştir. Bu ilke, soruşturmanın seyrini kamuoyundan gizlemeyi amaçlar, böylece yalnızca soruşturmayla bağlantısı olan veya soruşturma hakkında bilgilendirilme hakkı olan kişiler bilgilendirilebilir. Gizlilik, n soruşturmalar ve sorgulamalar, tanıkların dinlenmesi, delillerin toplanması, kişilere ve konutlara el konulması veya aranması ve iddianamenin düzenlenmesi sırasında Cumhuriyet savcılığının kararları da dahil olmak üzere ceza soruşturması kapsamında yürütülen soruşturma işlemlerini kapsar.⁵⁷ Gizliliğin nedeni, bir yandan soruşturmanın çıkarlarını korumak, diğer yandan da sanığın itibarını korumak ve tanıkları etkilemekten kaçınmaktır.

Soruşturma makamı tarafından iddianame hazırlanmadan, hatta henüz bir değerlendirme yapılmadan önce şüphelilere ve olaya dair paylaşılan bilgiler mağdur başta olmak üzere olaya dahil olan kişilerin kişilik hakları ve itibarı için tehlike oluşturabilecektir. Sosyal medya kullanıcıları tarafından kitlesel ve sürekli olarak soruşturmaya ait bilgilerin yayınlanması ve yorumlanması soruşturmanın seyrini etkileyebilmektedir. Bu haberlerin, soruşturma ve hatta kovuşturma sonuçlanmadan önce kamuya açık bir ortamda herkes tarafından tartışılması kişinin adil bir mahkeme önünde aleyhine olan delilleri yalanlama fırsatını elinden alarak soruşturma usullerinin korunmamasına yol açarak aslında ceza muhakemesinin gerçeğe ulaşma amacına da ters düşmektedir.⁵⁸

şüphelinin kötü imajının kamuoyunda yayılması, tanıkların ceza adleti sistemine hizmet etmek için ayrıntı vermek ve yargılamanın devamında mahkemeye gelme konusunda isteksiz kalmalarına neden olabilecektir. Ayrıca olaya ilişkin haberler sosyal medyada belirli bir bağlamda yayıldığında ve kamuoyunda aslından farklı bir karşılık bulunduğunda, tanıklar kendilerini doğrudan gördükleri veya duyduklarını anlatmaktan ziyade kamuoyunda yer alan anlatıyı takip etmeye zorlayan

56 ÖZBEK & DOğAN & BACAKSIZ, 2022, s. 648.

57 ÖZBEK & DOğAN & BACAKSIZ, 2022, s. 107.

58 Akif YILDIRIM, "Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Masumiyet Karinesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Cilt: 5 (2017), Sayı: 9, s. 498.

bir sosyal baskı altında hissedebilirler.⁵⁹ Yani sosyal medyada yer alan haberler tanığın sahip olduğu bilgi hakkında düşünme biçimini olumsuz etkileyebilecektir.

2. Hâkim Tarafsızlığı

Tanıkların duruşmada sadece ve sadece gerçeği anlatmasının yanında hâkimin tarafsızlığı da muhakemenin seyri için büyük önem arz eder. Hâkimin tarafsız olması, görevini yaparken hiç kimseyi kayırmamasını, kendisinin veya bir tarafın çıkarını gözetmemesini, duygularına kapılmamasını, kişisel görüşlerinin ve önyargılarının etkisi altında kalmamasını ifade etmektedir.⁶⁰ Hâkimin hangi hallerde tarafsızlığını yitireceği kanunla önceden belirlenmiştir. Şayet hâkim, sosyal medya kullanımından dolayı önyargılı dış etkilere maruz kalırsa tarafsızlığının şüpheye düşeceği tehlikesi ortaya çıkacağından bu takdirde hâkimin davadan çekilmesi için bir sebep oluşmuş olacak mıdır sorusu gündeme gelmektedir.⁶¹

Bir hâkim tarafından sosyal medya kullanımının toplum nezdinde bir

önyargı algısı oluşturup oluşturmadığı ve hangi koşullar altında oluşturduğu sorusu ülkeden ülkeye farklı değerlendirilebilmektedir. Bunun nedenleri çeşitlilik göstermekte olup farklı hukuk gelenekleri nezdinde bireysel hak ve özgürlüklerin diğer ilkelerle dengeleme biçimine, yargının ve idaresinin kendine özgü yapılarına ve yargıya atfedilen rol ve işlevlere bağlıdır. Genel olarak, bu çerçevede iki yorumun hâkim olduğu görülmektedir: Kara Avrupası hukuk sisteminin kabul edildiği ülkelerde, hakimler duruşma öncesinde - yayınlarda veya örneğin sosyal medyada - kısmi beyanlarda bulunmuş olsalar bile, belirli standartlara uyulduğu sürece (örneğin, taraflardan biriyle akrabalık ilişkisi olmaması, mali çıkarları olmaması vb.) yani kanunda belirlenen çekilme sebepleri haricinde hâkim görevini ifa etmeye devam edebilir. Anglosakson hukukuna göre yapılan yorumda ise, sosyal medya dahil olmak üzere kamuya yapılan açıklamaların tarafsızlık şüphesi doğurabileceği ve bir hâkimin davadan çekilmeye zorlayabileceği daha yaygın olarak kabul edilmektedir.⁶²

59 Micheal BOND, *The Power of Others*, Oneworld Publications, London, 2014, ss.164-169.

60 Faruk TURHAN, "Doktrin ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesinde Hâkimin Tarafsızlığı ve Görev Yasakları", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22 (2018), Sayı: 4, s. 132.

61 Anja SCHOELLER-SCHLETTER, "Impartiality of Judges and Social Media Approaches, Regulations and Results", <https://www.kas.de/documents/265308/265357/Impartiality+of+Judges+and+Social+Media.pdf/eb313aed-88ca-c677-4231-d84c02ee914c?version=1.0&t=1591861554477>, Son erişim tarihi: 22.03.2022.

62 Mahmut ŞEN, "Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması Sorunu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 (2014), Sayı: 3-4, s. 649 vd.

Kanımızca hâkimin bir sosyal medya aracı kullanmış olması tek başına hâkimin reddi sebebi ya da tarafsızlığını şüpheye düşüren bir sebep olarak nitelenemeyebilir ise de şayet hâkim bakmakta olduğu bir dava ya da benzer bir dava ile ilgili paylaşımda bulunmuş ise bu hal CMK m. 25 anlamında tarafsızlığını şüpheye düşüren bir sebep olarak kabul edilebilir.

IV. Sosyal Medyada İnsan Onurunun Korunması ve Suçsuzluk Karinesinin Zayıflaması Endişesi

Kişinin toplumun düzenini bozduğu için suçlu olarak hüküm giymesi halinde dahi insan onurunun dokunulmazlığı çerçevesinde üçüncü şahıslar tarafından yapılan küçük düşürücü ifadeler ve sosyal aşağılamaya karşı korunması gerekir. İnsan onurunun korunması, kişilik hakları içerisinde anayasal ifadesini bulur ve bu varyantta toplumsal geçerlilik sebebini korur.⁶³ Buradan hareketle devletin suç şüphesi altında bulunan kişinin kişilik haklarını ve bu bağlamda suçsuzluk karinesini korumak ile mükellef olduğu kabul edilirken bunun üçüncü taraflara yani sosyal medya kullanıcılarına etkisi incelenmelidir.

A. Suç Şüphesi Altındaki Kişinin Damgalanması ve İnsan Onuru

Sadece cezalandırılabilir davranışlar değil, aynı zamanda bir suç şüphesinin ortaya çıkmasının kamuoyunda tartışmaya açılmasıyla artık yargılama yalnız mahkeme nezdinde yürütülen bir yargılama olmaktan çıkar. Bu suretle aslında “yargılanan” kişi aynı zamanda toplum önünde bir damgalanmaya da maruz bırakılmaktadır. Bir arkaik cezalandırma biçimi olarak damgalama yöntemi artık modern uygarlıklar tarafından kullanılmamaktadır.⁶⁴ Devlet, ceza soruşturmasına dahil olan kişinin de onurunu korumakla mükelleftir çünkü insanın sadece insan olmasından ötürü her koşulda saygıyı hak ettiği kabul edilmektedir. İnsanın bu değeri veya insanın özü hukukta daha ziyade, tüm insanların sahip olduğu temel bir özellik olarak, insan onuru kavramı içerisinde ele alınmıştır.

Onur kavramı sözlükte insanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinesis ve başkalarının gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, şeref, itibar olarak tanımlanmıştır.⁶⁵ Bu çerçevede insanın bizatihi bir

63 Atilla TANRIVERMİŞ, *Masumiyet Karinesini Genişleten Bir İlke Olarak Lekeleneme Hakkı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 62 vd.

64 STRÖBEL, 2016, ss. 17, 18.

65 İnsan onuru kavramı, Antik Yunan ve Roma’da genellikle, kişinin toplumdaki statüsünü ifade etmek üzere kullanılan, dignitas ya da human dignitas kelimeleri ile ifade edilmiştir. Ortaçağda bu kavram umumi-

değer olarak kabul edilmesinin ceza hukuku yargılamasına önemli yansımalarının olması kaçınılmazdır. Kişinin suç işlemiş olması şüphesi veya hüküm giymesi dahi onun insan onurunu yok edemez.

Hukuk devletinin hümanist bir devlet olarak amacı insanı devletleştirmek değil, devleti insanileştirmektir. Ceza Muhakemesi Kanunu'na ilişkin hazırlanan Adalet Komisyonu Raporu'nda insan haysiyeti; “bilinçli olma, kendi kaderini tayin etme ve kişiliksizliği ortadan kaldıran ruh ve manevi güç” olarak tanımlanmıştır.⁶⁶ Rapora göre, insan haysiyeti bağlayıcı bir değerdir. Bu nedenle doğal olarak, insanı obje haline getiren ve kişiliği nedeniyle sahip olduğu değerinkârı anlamına gelen her türlü işlem, insan haysiyetine aykırıdır.

Özellikle kişinin nefret suçu, cinsel saldırı gibi ağır suçlardan dolayı şüpheli veya sanık konumunda olması

halinde, **toplumsal alanın dışına itme yöntemi** olarak sosyal medyada damgalanma daha şiddetli ortaya çıkabilmektedir. Bu kişinin özel hayatı da dahil olmak üzere iş hayatı, toplumdaki itibarı ve kişisel ilişkileri etkilenebilmektedir. Kişiler depresyon, anksiyete, sosyal izolasyon gibi sorunlarla baş etmek zorunda kalabilmektedirler.⁶⁷

1. Suçsuzluk Karinesi Tanımı ve Kapsamı

Ceza yargılamasının amacı maddi gerçeği ortaya çıkarırken insan haklarını ve dolayısıyla da insan onurunu korumaktır. Hukukun evrensel kuralları gereğince sanık mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar suçsuz kabul edilir.⁶⁸ AİHS'nin 6. maddesinin 2. paragrafına göre, suçlanan her kişi, suçluluğu kanunen sabit olunca kadar masum sayılır. Şüpheli veya sanık durumunda bulunan kişinin bir suçlama ile karşı karşıya olması sebebiyle hakkında; araştırma, soruşturma

yetle insanların statülerine bağlıdır. Rönesans'la başlayan süreçte ise insan onuru artık küçük bir seçkinler grubunun değil, herkesin sahip olduğu bir nitelik olarak görülmüş ve herkesi kapsayan bir ideale dönüştürülmüştür. İnsan onuru kavramı da, Batı literatüründe, temelini hümanizm düşüncesinden almaktadır. Hümanizm, Batının aydınlık döneminde Ortaçağın skolastik düşünüşüne tepki olarak, eski Yunan ve Latin kültürünü en yüksek kültür örneği, insan varlığı ile insan sevgisini en yüce ideal ve amaç olarak sayan, bilim, sanat ve felsefe görüşünü bu yolda geliştirilen bir öğretilerdir. Bkz: TANRIVERMİŞ, 2019, s. 60 vd.

66 TBMM Adalet Komisyonunun CMK Tasarısına İlişkin Raporu, (T.1.12.2004., E.1/535,1/292, Karar: 65).

67 Jeremy Harris LIPSCHULTZ, *Social Media Communication*, Routledge, New York, 2020, s. 72.

68 Suçsuzluk karinesi, ceza muhakemesi süjesi olan insan onurunun korunması kavramıyla doğrudan alakalıdır. İspat yükünü davacıya yükleyen ilk pozitif hukuk düzenlemesi olan Hammurabi Kanunları'nda suçlananın lehine bir karinenin olduğu görülmektedir. Suçsuzluk karinesine ait bazı izlerin antik Yunan ve Roma'da dahi mevcudiyetini ifade eden görüşler bulunmaktadır. Hatta şüpheden sanığın yararlandırılmasının ve suçsuzluk karinesinin felsefi temelleri Romalıların “Bir masum mahkûm edileceğine birkaç suçlu cezasız kalsın” özdeyişi ile atılmıştır. Bkz: Danny J. BOGGS, “The Right to Fair Trial”, *University of Chicago Legal Forum*, 1998, s. 5.

ve kovuşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek düşüncesi ile kişi aleyhine bazı güvenlik tedbirlerine başvurulabilecektir. Kişinin hakkında şüphe bulunmasını masum olmadığı şeklinde yorumlamak dahi insan haklarının korunması anlamında ceza yargılamasının amacı ile bağdaşmayacağı gibi, kişileri son derece çekingen ve ürkek hale getirebilecektir. Olsa olsa sanık veya şüpheli bu durumda ne masum kabul edilebilir ne de suçludur.⁶⁹ Bu nedenle de çalışmada literatürde daha sık kullanılan “masumiyet karinesi” terimi yerine “suçsuzluk karinesi” terimi tercih edilmiştir.

Belirtmek gerekir ki, hukuki anlamda karine bilinen bir şeyden bilinmeyen bir şeyin çıkarılma faraziyesidir. Burada bir değerlendirme yapılabilmesi için bu ilkenin farklı hukuk sistemlerinde nasıl kabul gördüğüne bakılarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Kıta Avrupası hukuk sisteminde suçsuzluk karinesi, itham edilen kişinin, devlete ve topluma karşı korunmasını sağlayan, kişinin suçlu olduğu varsayımıyla hareket edilmesini yasaklayan ve adil yargılanma hakkının başlangıç noktası olan varsayımsal bir ilke olarak kabul edilmiştir. Anglosakson hukuk

sisteminde ise bu ilke adil yargılamanın unsuru olmaktan ziyade, suçluluğu makul şüphenin ötesinde kesin ve net delillerle ispatlanmadıkça kişinin suçlu sayılmamasına hizmet eden ve ispat külfetini düzenleyen prosedürel bir ilke olarak anılmaktadır.⁷⁰

Suçsuzluk karinesinin, suç işlediği hususunda şüphe duyulan kişiyi koruduğu noktasında duraksama yoktur. Weingend’e göre suçsuzluk karinesinin paradoksal doğası, bir suçla itham edilen kişiyi, hayatın tecrübelerine ve insanların sevgilerine karşı korumaktır.⁷¹ Weingend’in ifadesinden hareket edecek olursak, suçsuzluk karinesinin işlerlik kazanması için evvela bir suç ithamının bulunması gerekir. Eğer ortada herhangi bir suç ithamı ya da ithamla bütünleşik bir durum söz konusu değilse, suçsuzluk karinesinin uygulama alanı bulacağını söylemek, kural olarak, imkânsız hale gelir. O halde karineyle korunan kişi, bir taraftan masum olduğu varsayılırken, diğer taraftan da işlendiği iddia edilen suçun makul şüphelisi olmaya devam eder.

Burada ortaya çıkan sorun ise; suçsuzluk karinesi kavramının bir ceza muhakemesine ihtiyaç duyduğu kabul

69 İlhan ÜZÜLMEZ, “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, *TBB Dergisi*, Cilt: 18 (2005), Sayı: 58, s. 44.

70 D. John JACKSON & J. Sarah SUMMERS, *The Internationalisation of Criminal Evidence Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, Cambridge University Press, 2012, s. 200.

71 Thomas WEIGEND, “Assuming that the Defendant Is Not Guilty: The Presumption of Innocence in the German System of Criminal Justices”, *Criminal Law, Philosophy*, Cilt: 8 (2014), Sayı: 2, s. 287.

edildiğinde sosyal medya araçlarında verilen adli haberler bağlamında böyle bir karineden söz edilip edilemeyeceğidir. Bu noktada ise suçsuzluk karinesinin “üçüncü taraf etkisi” kavramı ortaya çıkmaktadır.

2. Suçsuzluk Karinesinin Üçüncü Taraf Etkisi

Sosyal medya aracılığıyla gerçeklerin kolayca tahrif edilebildiği ve çarpıtılabildiği gözlemlendiğinde sosyal medyada suçsuzluk karinesinin rolünü inceleme gereği doğmaktadır. Bunun nedeni aslında sanığın kişiliğinin ve onurunun korunmasının, toplumda yayılabilecek haberler nedeniyle en başından itibaren daha yüksek bir koruma seviyesine sahip olması düşüncesidir. Sosyal medyanın bilgiyi yayma hızı düşünüldüğünde bu kaygı daha da artmaktadır.

Alman hukukunda geliştirilmiş olan “temel haklarda üçüncü taraf etkisi” teorisine göre özel hukuk kişileri de devlet gibi temel haklara riayet etmelidir ve temel haklar özel hukuk alanındaki bütün hukuki ilişkilerde doğrudan doğruya uygulanabilir olmalıdır. Teorinin ortaya çıkış sebebi anayasada düzenlenmiş olan temel hakların daha çok devlet ile birey arasındaki ilişkileri düzenlemesi sebebiyle bu hakların bi-

rey tarafından devlete karşı ileri sürülebilir olması fikridir. Teori, söz konusu temel hakların bireyler arasında da onların birbirine karşı ileri sürülebilir olmasını ifade etmektedir.⁷² O halde teoriye göre suçsuzluk karinesi de her bireyin diğerine karşı ileri sürebildiği bir hak olarak kabul edildiğinde bireyler tarafından icra edilen sosyal medya haberciliği bakımından birbirlerine karşı doğrudan ileri sürülebilir bir hak olarak kabul edilmelidir.

Bununla birlikte özel kişiler arasında temel hakların doğrudan bir üçüncü taraf etkisinin kabulünün sakıncaları da bulunmaktadır. Temel hakların özel hukuk ilişkilerine doğrudan uygulanmasının öncelikle bireyin özgürlüğünü zayıflatacağı ileri sürülmektedir. Hâkimin özel hukuk ilişkilerinde temel hakları doğrudan uygulaması halinde, iki özel kişinin temel haklarını birbirinden ayırmak, bunlar arasındaki sınırları çizmek ve ilişkiye her uyumsuzlukta devlet eliyle müdahale etmek özel hukukun tabiatına uygun olmayacaktır.⁷³

Konuyu suçsuzluk karinesi bağlamından ele alacak olursak sosyal medyada şüpheli veya sanık konumundaki kişilerin henüz bir mahkeme kararına dahi dayanılmadan olayın faili ve/veya suçlusu şeklinde damgalanması bazı

72 Detlev W BELLING & Nurten İNCE, “Türk-Alman Hukukunda Temel Hakların Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 12 (2014), Sayı: 137, s. 7 vd.

73 BELLING & İNCE, 2014, s. 27 vd.

muhakeme ilkelerinin ve bu çerçeve-
de suçsuzluk karinesinin koruma alanı
ile haberleşme ve ifade özgürlüğünün
çakışmasına ve kaçınılmaz olarak özel
hukuk ilişkilerine yansımaya sebebi-
yet verecektir.

Bununla birlikte suçsuzluk karine-
sinin özel kişiler arasında “dolaylı bir
etkiye” sahip olduğu ifade edilmelidir.
Örneğin, 6112 sayılı Radyo ve Televiz-
yonların Kuruluşu ve Yayın Hizmetle-
ri Hakkında Kanunun 8. maddesinin
birinci fıkrasının e bendi uyarınca
“Suçlu olduğu yargı kararı ile kesin-
leşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edile-
mez veya suçluymuş gibi gösterilemez;
yargıya intikal eden konularda yargı-
lama süresince, haber niteliği dışında
yargılama sürecini ve tarafsızlığını et-
kiler nitelikte olamaz.” Nitekim bu ka-
nunun elektromanyetik dalgalar veya
diğer yollarla yapılan radyo, televiz-
yon ve isteğe bağlı yayın hizmetleriyle
ilgili hususları kapsadığından sosyal
medya paylaşımları bakımından uygu-
lanabilirliği tartışmalıdır.⁷⁴

Yine 13.10.2022 tarih ve 7418 sa-
yı Kanun ile 5237 sayılı TCK’ye ek-
lenen “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen
yayma” başlığını taşıyan m. 217/A ile
getirilen “Sırf halk arasında endişe,
korku veya panik yaratmak saikiyle,
ülkenin iç ve dış güvenliği, kamu dü-

zeni ve genel sağlığı ile ilgili gerçeğe
aykırı bir bilgiyi, kamu barışını boz-
maya elverişli şekilde alenen yayan
kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis
cezasıyla cezalandırılır.” şeklindeki
düzenleme de aslında suçsuzluk kari-
nesinin dolaylı olarak bireyler arasın-
daki ilişkilere de uygulanabilmesine
imkan vermektedir.

Suçsuzluk karinesi sosyal medyada
yayılan adli haberler için sınırlayıcı bir
standart olarak kullanılması söz konu-
su olabilecektir.⁷⁵ İster ulusal, ister ye-
rel, isterse bireysel faaliyet yürütsün,
bir gazeteci veya haberci de 5651 sayılı
İnternet Ortamında Yapılan Yayınların
Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla
İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi
Hakkında Kanun kapsamında bir “içerik
sağlayıcı” sayılmaktadır. Örneğin,
yapılan haber haberleşme hakkının
sınırlarını aşarak zaten internet üzerin-
den hakaret suçunu oluşturuyorsa işle-
yen sıradan bir kişi de bir basın mensu-
bu da 5651 sayılı Kanun’a göre içerik
sağlayıcısı olarak kabul edilecek ve
TCK m. 125 kapsamındaki koşullara
göre cezalandırılacaktır. Basın mensu-
bu kişilerin yapmakta oldukları faali-
yetin ağırlığı ve önemine göre sıradan
kişiler gibi cezalandırılıp cezalandırıl-
mayacağı ise tartışmalı bir konudur.⁷⁶
İlgili kişiyi vaktinden önce «fail» ola-

74 ÖZKEPİR & KOCAMAN & KART, 2020, s. 702 vd.

75 ÜZÜLMEZ, 2005, s. 52.

76 ÖZKEPİR & KOCAMAN & KART, 2020, s. 798.

arak adlandırarak kasıtlı veya en azından kabul edilmiş bir önyargı, hakaret suçunu oluşturabilecek olsa da aceleyle bir anlık galeyana gelerek atılan bir tweet daha sonra sanığın kesinleşmiş mahkumiyeti nedeniyle doğru çıkması ya da haber alma hakkı kapsamında meşru menfaat algısının öne sürülmesi halinde, haberi yapan paylaşılan kişinin cezadan kurtulup kurtulamayacağı da tartışılmalıdır.⁷⁷ Haber alma hakkını aşan ifadeler her zaman TCK ve diğer cezai hükümler çerçevesinde cezalandırılabilir değildir. Ancak suçluluğun yasal olarak kanıtlanmasına kadar, ne yargıçların ne soruşturma makamlarının ne de medyanın, örneğin savunmanın beklentileri hakkında yorum ya da ilgili kişinin suçlu olduğuna işaret eden açıklamalar yapmaması gerekir.

Sosyal medyanın günümüzdeki toplumu bilgilendirme ve yönlendirme işlevi düşünüldüğünde suçsuzluk karinesinin artık sanığın toplumda suçlu şekilde damgalanmasına ve hatıta topluma yeniden kazandırılmasına engel teşkil eden haller bakımından ele alınarak dolaylı üçüncü taraf etkisi haklı gösterilebilir. İşlenmiş bir suç şüphesinin ihbar edilmesinin, ilgili kişide en az devletin cezai kovuşturma-

sının yapabileceği kadar öznel olarak hissedilen büyük bir zarara neden olabileceği düşünüldüğünde bunu yapma yükümlülüğü daha da geçerlidir. Suçsuzluk karinesi, adil yargılanma hakkının unsuru olarak sadece resmi makamlar önünde değil, bunların yanı sıra üçüncü kişiler huzurunda da ileri sürülebilen toplumsal yaşamın devamlılığı açısından gerekli temel bir hukuk prensibidir. Buna göre, bireylerin toplumda barış içinde bir arada yaşayabilmeleri, şüphelinin suçluluğunun kesin hükümle sabit olacağı yönündeki bağlayıcı usul kuralının kabulüne bağlıdır. Bu nedenle, resmi mercilerin dışında üçüncü kişilerin de suçsuzluk karinesini ihlal etmeme yükümlülüğü söz konusu olabilecektir.⁷⁸

Ancak günümüzde iletişimin geldiği noktaya bakıldığında basın mensuplarından böyle geniş bir özen yükümlülüğü beklenebilse de herhangi bir kritere tabi olmadan bilgi ve düşüncelerin paylaşılabilirdiği sosyal medyada kullanıcılarından beklenmesi özel hukuk kişinin yükümlülüklerini fazlasıyla genişleterek ifade özgürlüğünü katlanılmaz derecede sınırlandırabilecektir. Bunun yerine suç şüphesi altındaki kişilerin dijital alanlardaki görün-

77 Gazeteciler bakımından böyle bir durum söz konusu olduğunda aceleyle atılan başlığın daha sonra sanığın kesinleşmiş mahkumiyeti nedeniyle doğru çıkması ya da gazetecinin meşru menfaat algısını öne sürmesi halinde, haberi yapan medya temsilcisi cezadan kurtulmaktadır; ikinci durumda, gerçek dışı iddialar haklı bile görünebilir. Bkz: Joachim BORNKAMM, *Pressefreiheit und Fairness des Strafverfahrens*, Nomos, Baden Baden, 1980, s. 247 vd.

78 ÜZÜLMEZ, 2005, s. 52.

mezlik taleplerini ngren prensipler ve hakların kabul daha makul bir çözüm nerisi olabilecektir. Bu çerçevede kişinin Şeref ve itibarını koruyarak, onuruna zarar gelmesini engelleyen lekelenmeme hakkı adil yargılanma kapsamındaki suçsuzluk karinesinin toplumda ve sosyal medyada karşılık bulmasına yol aabilecektir.

B. Dijital Görünmezlik erevesinde Lekelenmeme Hakkı

Kişinin toplum nezdinde saygınlığının ve onurunun zarar görmemesi amacına hizmet eden lekelenmeme hakkı ile kişilerin bir suç ithamı ile karşılaştıklarında bile kendini rahat ve güvende hissetmesinden bahsedilir. Bilgi ve iletişim imknlarının giderek çoğaldığı ve yaygınlaştığı ağımızda Şüpheli ve sanik olarak yer aldıkları haberlerin internetin sanal dünyasından silinmesini veya görünürlüğünün engellenmesini istemeleri ancak lekelenmeme hakkının güvence altına alınması ile mümkündür.⁷⁹ Aksi halde sosyal medyada kontrolsüz tepkilerin gelişmesi halinde Şüpheli veya sanığın toplum nezdinde damgalanması daha kolay olmakla birlikte hedef alınan bu kişi açısından telafisi güç zararların ortaya çıkacağı kuşkusuzdur.

Lekelenmeme hakkı ile suçsuzluk karinesi arasında sıkı bir ilişki olup aynı amaca hizmet etseler de bu iki güvence arasında farklılıklar bulunmaktadır. Suçsuzluk karinesinin amacı bakımından özünde suç Şüphesi altında bulunan bir kişinin hüküm verilene kadar yargılama makamlarının nyarlıklı muamelesini lemek söz konusu iken, lekelenmeme hakkında daha çok kişinin toplum nezdinde saygınlığının korunması böylelikle onur ve Őerefının korunması amaçlanmaktadır.⁸⁰

Suçsuzluk karinesine rağmen Şüpheli veya sanik hakkında koruma tedbirlerine başvurarak kişinin hak ve özgürlükleri sınırlandırılıyorsa kamuoyunun yararı göz önünde bulundurularak haberleşme ve ifade özgürlüğünün sosyal medyadaki sınırları karşısında lekelenmeme hakkının daraltılmasına ne kadar katlanılması beklenmektedir. Çünkü aslında sosyal medyada yer verilen haberler bağlamında haber alma ve verme hakkı lekelenmeme hakkı ile daha yakından ilişkilidir. Şayet ki, suçsuzluk karinesinin üçüncü taraflara doğrudan etkisi savunulamayacak olsa bile sosyal medyada yer alan içerik sağlayıcılarının toplumda yaşayan her bireyin lekelenmeme hakkını ihlal etmesi bakımından bir sorumluluğundan bahsedilebilecektir.

79 Fatih AKINCI, "Lekelenmeme Hakkı", *TAAD*, Cilt: 11 (2020), Sayı: 43, s. 194.

80 ÖZBEK & DOğAN & BACAKSIZ, 2022, s. 234.

7078 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 140. maddesi uyarınca ihbar ve şikayet konusu fiilin suç oluşturmadığının açıkça anlaşılması ya da ihbar ve şikayetin soyut nitelikte olması halinde verilebilecek soruşturmaya yer olmadığı kararı düzenlemesinin lekelenmeme hakkına hizmet ettiği söylenebilecektir.⁸¹ Burada Cumhuriyet Savıcısına kişiye şüpheli sıfatını verip vermeme konusunda dikkatli davranma zorunluluğu öngörülmesi önemli bir adımdır. Bu sayede bireyin her asılsız iddia karşısında şüpheli sıfatının getirdiği külfete katlanması önlenerek toplum karşısında itibarının zedelenmemesi, onurunun zarar görmemesi açısından temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmemesi sağlanmaktadır.⁸²

IV. Sonuç

Sosyal medya, hayatın her alanında yer almaya başlamakla birlikte, ceza muhakemesi sürecini de etkileyebilir hale gelmiştir. Gerçekten muhakeme sürecinde şüpheli ve sanık konumunda bulunan kişiler bakımından bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Öncelikle bir suç şüphesinin bulunduğu durumlarda veya ceza muhakemesi devam

ederken haberleşme özgürlüğü kapsamında adli haberler medya tarafından kamuoyu ile paylaşılabilen bu da şüpheli veya sanık hakkında yapılan linç ve damgalanmaya yol açarak kişilik haklarını ihlal etmekte, kişinin muhakeme sırasında ve sonrasındaki hayatını etkileyebilmektedir. Bu durum sosyal medyada kullanıcıları tarafından oluşturulan içeriğin ağ etkisiyle hızlı ve denetimsiz şekilde farklı kullanıcılara erişmesinden kaynaklanmaktadır. İşte bu nedenle sosyal medyada adli haberlerin paylaşılması ve suç isnadı özellikle kamu yararı olsa bile haberleşme ve ifade özgürlüğünün sınırlarını aşabilecektir.

Sosyal medya ve çevrimiçi platformlar fikirlerin özgürce ifade edilmesine, bilgilerin yayılmasına hizmet etmesi gerektiği kadar bireyler özel hayatının gizliliğinin korunmasına da saygı gösterilen bir alan olmalıdır. Bu bağlamda özellikle şüpheli ve sanık hakkında yapılan düşünce açıklamaları insan onuru ile bağdaşmayacak şekilde kişilerin sosyal medyada etiketlenmesine sebep olmamalı ve yine ceza muhakemesi ilkelerini ihlal etmemelidir.

81 Berrin AKBULUT, "Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 10 (2022), Sayı: 1, s. 156 vd.

82 AKINCI, 2020, s. 194.

KAYNAKÇA

- AKBULUT Berrin, “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 10 (2022), Sayı: 1.
- AKINCI Fatih, “Lekelememe Hakkı”, *TAAD*, Cilt: 11 (2020), Sayı 43.
- ATALAY Bahar, “Bilişim Suçları, İletişim ve Sosyal Medya”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 10 (2018), Sayı: 3.
- BAHAR Esra, “Türkiye Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Adil Yargılanma Hakkı”, *Adalet Dergisi*, Cilt: 1 (2022), Sayı: 68.
- BAYRAKTAR Tuğba & KOYUNCU Nuran, “Adil Yargılanma Hakkı”, *ICPESS*, Cilt: 2 (19-22 Mayıs 2017).
- BELLING Detlev W. & İNCE Nurten, “Türk-Alman Hukukunda Temel Hakların zel Hukuk İlişiklerine Etkisi”, *Legal Hukuk Dergisi*, Cilt: 12 (2014), Sayı: 137.
- BOGGS Danny J., *The Right to Fair Trial*, University of Chicago Legal Forum (1998).
- BOND Micheal, *The Power of Others: Peer Pressure, Groupthink, and How the People Around Us Shape Everything We Do*, Oneworld Publications, London, 2014.
- BORNKAMM Joachim, *Pressefreiheit und Fairness des Strafverfahrens*, Nomos, Baden Baden, 1980.
- BOUVIER Gwen & MACHIN David, “What Gets Lost in Twitter ‘Cancel Culture’ Hashtags?”, *Discourse & Society*, Cilt: 32 (2021), Sayı: 3.
- CHUN Wendy H. K. & KEENAN Thomas, *New Media, Old Media A History and Theory Reader*, Routledge, New York, 2006.
- CZEPEK Andrea & HELLWIG Melanie & ILLG Beate & NOWAK Eva, *Freiheit und Journalismus*, Nomos, Baden Baden 2018.
- ÇELİK Yeşim, “zel Hayatın Gizliliğinin Yansımaları Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı”, *TAAD*, Cilt: 8 (2017), Sayı: 32.
- DOğAN Pınar Bahar, “atışan İki Değer: Haber Verme Hakkı ve Kişilik Hakkı”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt: 72 (2014), Sayı: 4.
- ENGESSER Sven, *Die Qualitt des Partizipativen Journalismus im Web*, Springer, Wiesbaden, 2013.
- ERKAL Abdi, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yeni Medyada İfade zgrlğ İçtihadı”, *Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar*, Cilt: 5 (2021), Sayı: 18.
- GEDİKLİ Ahmet Taha, “Karşılaştırılabilir Hukukta İnternet Ortamındaki Asılsız Bilgi Paylaşımlarının nlenmesi”, *Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt: 2 (2020).
- GEIRING Sonja, *Risiken von Social Media and User Generated Content Social Media Stalking und Mobbing sowie datenschutzrechtliche Fragestellungen*, Peter Lang, Frankfurt, 2017.
- GIUSTI Serena & PIRAS Elisa, *In search of paradigms: Disinformation, fake news, and post-truth politics*, Democracy and Fake News, Routledge, New York, 2020.
- GL Cengiz & İSPİR Rumeysa, “Dijital Görünmezlik Hakları”, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, Cilt: 7 (2021), Sayı: 42.
- HANNES Werthner, PREM Erich, LEE Edward A., GHEZZI Carlo, Perspectives on Digital Humanism, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-86144-5_7.

- HORNUNG Gerrit & MÜLLER-TERPITZ Ralf, *Rechtshandbuch Social Media*, Springer, Berlin-Heidelberg, 2021.
- JACKSON D. John & SUMMERS J. Sarah, *The Internationalisation of Criminal Evidence Beyond the Common Law and Civil Law Traditions*, Cambridge University Press, 2012.
- KORTE Benjamin, *Praxis des Presserechts*, C.H. Beck, München, 2014.
- KÖSTLER Till, *Meinungsfreiheit in sozialen Netzwerken und das Netzwerkdurchsetzungsgesetz*, DeGruyter, Berlin-Boston 2022.
- LIPSCHULTZ Jeremy Harris, *Social Media Communication*, Routledge, New York, 2020.
- MANSDÖRFER Marco, “Das Recht des Beschuldigten auf Selbstdarstellung im Ermittlungsverfahren”, *ZStW*, Cilt: 123 (2011), Sayı: 3.
- MOLLE Alexander, “Die Verdachtsberichterstattung”, *ZUM*, Cilt: 54 (2010), Sayı: 4.
- MORA Necla, “Üçüncü Sayfada Türk Toplumunu”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5 (2008), Sayı: 2.
- NG Eve, *Cancel Culture: A Critical Analysis*, Palgrave Macmillian, New York, 2022.
- ÖZBEK Veli Özer & DOĞAN Koray & BACAKSIZ Pınar, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022.
- ÖZKEPİR Ramazan/ KOCAMAN S. Zeki/ KART E. Hilmi, *Sosyal Medya ve Basın Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- REMMERTZ Frank R., “Aktuelle Entwicklungen im Social Media-Recht”, *MMR*, Cilt: 54 (2018), Sayı: 8.
- SALIGER Frank, “Aushöhlung der Unschuldsumutung durch gezielte Öffentlichkeit?”, *KritV*, Cilt: 96 (2013), Sayı: 3.
- SCHOELLER-SCHLETTER Anja, “Impartiality of Judges and Social Media Approaches, Regulations and Results”, <https://www.kas.de/documents/265308/265357/Impartiality+of+Judges+and+Social+Media.pdf/eb313aed-88ca-c677-4231-d84c02ee914c?version=1.0&t=1591861554477>.
- SHU Kai & BHATTACHARJEE Amrita & ALATAWI Faisal & NAZER Tahora H. & DING Kaize & KARAMI Mansooreh & LIU Huan, “Combating disinformation in a social media age”, *WIREs Data Mining and Knowledge Discovery*, Cilt: 10 (2020), Sayı: 6.
- SIMMLER Monika & SELMAN Sine, “«Shitstorms» als strafprozessuale Begleiterscheinung”, *forumpoenale*, Cilt (2018), Sayı: 5.
- STRÖBEL Lukas, *Persönlichkeitsschutz von Straftätern im Internet*, Nomos, Baden Baden, 2016.
- ŞEN Mahmut, “Hâkimin Tarafsızlığının Sosyal Medya Ortamında Korunması Sorunu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 (2014), Sayı: 3-4.
- TANERİ Gökhan, “Sosyal Medyada Paylaşım Sorumluluğu”, *TAAD*, Cilt: 7 (2016), Sayı: 24.
- TANRIVERMİŞ Atilla, *Masumiyet Karinesini Genişleten Bir İlke Olarak Lekelenememe Hakkı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- TURHAN Faruk, “Doktrin ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesinde Hâkimin Tarafsızlığı ve Görev Yasakları”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22 (2018), Sayı: 4.

- ÜZÜLMEZ İlhan, “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, *TBB Dergisi*, Cilt: 18 (2005), Sayı: 58.
- WEIGEND Thomas, “Assuming that the Defendant Is Not Guilty: The Presumption of Innocence in the German System of Criminal Justices”, *Criminal Law, Philosophy*, Cilt: 8 (2014), Sayı: 2.
- YILDIRIM Akif, “Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Masumiyet Karinesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Cilt: 5 (2017), Sayı: 9.
- YÜZER Dilara, Basın Yoluyla Adli Haberlerin Veriliş ve Suçsuzluk Karinesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt: 15 (2013, Basım Yılı: 2014), Sayı: 15.
- ZENG Li & DAILEY Dharma & MOHAMED Owla & STARBIRD Kate & SPIRO Emma S., “Detecting Journalism in the Age of Social Media: Three Experiments in Classifying Journalists on Twitter”, *ICWSM*, Cilt: 13 (2019), Sayı: 1.